

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

راهنمای معلمان و مربیان در

قصه نویسی

ویژه دانش آموزان پایه سوم

سازمان مدارس راه ایمان

تابستان ۱۴۰۴

سخنی با معلمان

قصه‌گویی و داستان‌نویسی راه موثری برای ارتباط بین افراد است. ما به قدرت داستان‌نویسی، برای توانمندسازی کودکان اعتقاد داریم و از طریق کلاس‌های داستان‌نویسی در مقاطع مختلف می‌خواهیم کودکان و نوجوانان را تشویق به نوشتن کنیم. از این طریق حس ارزشمندی و به طبع آن خودباوری در آنها تقویت می‌شود و کودکان می‌توانند آن‌گونه که می‌خواهند خود را ابراز کنند.

هدف ما از داستان‌نویسی، ترویج تفکر نقادانه و افزایش عزت نفس و اعتماد به نفس در بین کودکان است. این کلاس محیط امنی را برای دانش‌آموزان فراهم می‌کند تا بتوانند خود را بیان کنند و راه‌های درست فکر کردن و درست تصمیم گرفتن را بیاموزند، به سادگی هر امری را باور نکنند و روش‌های مناسبی برای حل مشکلاتشان بیابند. شرایط امروزی زندگی ما به گونه‌ای است که می‌توان گفت تفکر نقادانه از پیش‌نیازهای رشد، موفقیت، رقابت و بقا محسوب می‌شود. برخی از کاربردهای تفکر نقادانه که در فرایند نوشتن نیز سودمند و موثر است، عبارتند از:

- چگونه سوالات بهتری بپرسیم و پاسخ‌های بهتری مطرح کنیم؟
- چگونه مستدل‌تر و عمیق‌تر فکر کنیم، حرف بزنیم و بنویسیم؟
- چگونه شباهت و تفاوت بین ایده‌ها و حرف‌ها و تحلیل‌های مختلف را ببینیم و ارزیابی کنیم؟
- چگونه مسائل و مشکلات را تعریف و تحلیل کنیم؟ (نوشتن می‌تواند راه خوبی باشد)
- در میان انبوه رسانه‌هایی که امروزه - تقریباً بدون استثناء - منافع و بقای خود را در اولویت قرار می‌دهند، چگونه می‌توانیم اطلاعاتی مفید و ارزشمند به دست بیاوریم؟
- چگونه دانسته‌ها و باورها و شناخت‌مان از جهان را پالایش کنیم و از تعصب و تنگ نظری و پیش‌داوری فاصله بگیریم؟
- چگونه شفاف‌تر فکر کنیم و حرف‌ها و نظرها و استدلال‌هایمان را به شیوه‌ای شفاف‌تر و متقاعدکننده‌تر به دیگران منتقل کنیم؟ (نوشتن و خصوصاً قصه‌نویسی می‌تواند راه مناسبی باشد)
- چگونه از نگاه فردی دیگر و با چارچوب نگرشی متفاوت، به مسائل نگاه کنیم تا از این طریق، گفتگو و تعامل ما با دیگران ساده‌تر و سازنده‌تر باشد؟ (نوشتن و خصوصاً قصه‌نویسی می‌تواند راه مناسبی باشد)
- چگونه به دیگران کمک کنیم تا مسائل و مشکلات خود و محیط اطرافشان را بهتر و شفاف‌تر ببینند و درک کنند؟

به این ترتیب می‌توان گفت نوشتن راه خوب و موثری است برای اینکه به بچه‌ها فکر کردن و مهارت حل مسئله را بیاموزیم، توانایی‌هایی که به آموزش آنها در میان درس‌های مدرسه بی‌توجهی شده است.

معلم و والدین عزیز به یاد داشته باشید کودکان می‌توانند آزادانه تخیل و خلاقیت داشته‌باشند، تنها از طریق این دو عنصر است که به کشف خود و دنیای اطراف می‌رسند. یکی از بهترین راه‌های تقویت خلاقیت در کودکان داستان‌نویسی است. این آزادی در تخیل باعث تقویت ارتباط آنان با هم‌نسلان و نسل‌های گذشته می‌شود و به حفظ و گسترش فرهنگ آنها کمک می‌کند.

کلاس‌های ما فقط قصه‌گویی و داستان‌نویسی نیست. ما در این کلاس می‌خواهیم در مورد تقویت تعاملات اجتماعی، مهارت‌های حل مسئله، حفظ فرهنگ ایرانی اسلامی، خودباوری و اعتماد به نفس و ... گفتگو کنیم و آموزش دهیم. کودکان از طریق فعالیت‌های هنری مانند (داستان‌گویی، داستان‌نویسی، نقاشی، نمایش خلاق و ...)، می‌توانند ایده‌ها و پیام‌های پیچیده‌ای را به

اشتراک بگذارند، پیامهایی که بدون این فعالیتها میسر نیست، و البته فراموش نمی کنیم که کلاسهای داستان نویسی برای کودکان و نوجوانان باید سرگرم کننده، جذاب و مفرح باشد.

معلم و والدین عزیز بیایید دست در دست هم دنیای کودکانمان را هر چه زیباتر، رنگارنگتر و غنیتر کنیم و با قدرت داستان نویسی به تقویت خصوصیات مثبت اخلاقی کودکان کمک کنیم، به این امید که آنها در آینده به فردی مفید و موثر در جامعه تبدیل شوند.

شخصیت پردازی ۱

نویسنده‌ها در ابتدای کار، به طور طبیعی تمایل دارند از شخصیت‌های دو بعدی و ساده استفاده کنند. این شخصیت‌ها فقط بین یک سلسله حوادث حرکت می‌کنند و رفتارهایشان دارای عمق نیست. چنین شخصیت‌هایی نمی‌توانند مخاطب را با خود همراه سازند و موجب هم‌ذات پنداری شوند.

ما در این درس‌ها تلاش می‌کنیم جنبه‌های عمیق تری از شخصیت‌پردازی را به بچه‌ها بشناسانیم. در واقع آن‌ها باید بدانند هریک از شخصیت‌ها، هر رفتار را به چه دلیلی انجام می‌دهند و منطق کارهایشان را درک کنند.

برخی از بچه‌ها را انتخاب کنید و از آن‌ها بخواهید نمایش یک موقعیت را اجرا کنند. چند نفر در یک اتاق نشستند. هر کدام خصوصیت و ویژگی خاصی دارند. برای مثال:

دلگهی که به همه چیز می‌خندد - بچه فیلی که مادرش را گم کرده است و غمگین است - غولی که گرسنه است و به همین خاطر بداخلاق شده است - دانش آموز زیرک - گربه‌ی بدجنس

سپس از بیرون، سوالاتی از آن‌ها بپرسید و شخصیت‌ها یک به یک به شما جواب بدهند. به دانش آموزان تان تاکید کنید که جواب را با توجه به شخصیت‌شان بدهند.

- از کجا آمدید؟ خانه‌ی شما کجا بود؟
- غذای مورد علاقه‌ی شما چیست؟ چه میوه‌ای را بیشتر از همه دوست دارید؟
- بهترین دوستان کیست؟
- بزرگ‌ترین آرزوی شما چیست؟
- آخرین بار که یک کار خوب کردید، چه کاری بوده؟

شما می‌توانید سوالات متعددی، مانند سوال‌های فوق طراحی کنید و از بچه‌ها بخواهید پاسخ بدهند. این تمرین به بچه‌ها یادآور می‌شود که شخصیت‌ها رفتارها و کنش‌های متفاوت و منحصر به فردی دارند.

تمرین:

۱/ به بچه‌ها بگویید چشم‌هایشان را ببندند و خودشان را در مکانی که شما می‌گویید تصور کنند. آن‌ها در سرزمین کیک‌ها و خوراکی‌ها هستند. وارد شهر می‌شوند. هیچ کس در شهر نیست. همه‌جا پر از کیک و شکلات است. خانه‌ها از بیسکویت ساخته شده‌اند و میوه‌ی درخت‌ها آب نبات است. جلوتر می‌روند. ناگهان کسی را می‌بینند. خوب به او نگاه کنند و خصوصیاتش را به ذهن بسپارند.

سپس از بچه‌ها بخواهید چشم‌هایشان را باز کنند و شخصیتی که دیده‌اند را نقاشی کنند. سپس اسمش را بنویسند و در مورد آن چند جمله بنویسند.

۲/ تمرین فوق را می‌توانید با موقعیت‌های متفاوتی انجام بدهید. پیشنهاد می‌شود بار دیگر هم این تمرین را تکرار کنید تا بچه‌ها این بار با ذهنیت نسبت به تمرین قبل، شخصیت را بهتر و متناسب با تخیل خود تصور کنند.

به دانش‌آموزان تان بگویید چشم‌هایشان را ببندند و خودشان را در یک جنگل تصور کنند:

وارد جنگل می‌شوید. جنگل ساکت است و صدای خرد شدن برگ‌ها را زیر پاهای خود می‌شنوید. کمی که جلوتر می‌روید، صدایی به گوش تان می‌رسد. نگاهی به اطراف می‌کنید و متوجه می‌شوید یکی از بوته‌ها تکان می‌خورد. به بوته نزدیک می‌شوید و یک حیوان می‌بینید که در تله گیر افتاده است. حیوان با شما حرف می‌زند و کمک می‌خواهد. شما او را نجات می‌دهید و با او دوست می‌شوید.

از بچه‌ها بخواهید چشم‌هایشان را باز کنند و شخصیتی که دیده‌اند را نقاشی کرده، اسمش را بنویسند و چند جمله‌ای در موردش بنویسند.

در این تمرین، کودک با کاراکترش یک کنش مشترک انجام می‌دهد. ما به او نگفتیم شخصیت را به خاطر بسپارد. در عوض آن‌ها را به یک مأموریت مشترک فرستادیم. اما در انتها (همانند تمرین قبل) انتظار داریم شخصیتی که در خیال با او همراه بوده را به یاد بیاورد و در موردش نکاتی بنویسد.

سوال و جواب از شخصیت‌ها

شخصیت‌های عمیق و باورپذیر، معمولا دچار تغییر می‌شوند. آن‌ها بی دلیل کاری را انجام نمی‌دهند. با توجه به تفکرات، احساسات و نیازهایشان تصمیم می‌گیرند و طبیعتا با تغییر در هریک از این عوامل، شخصیت‌شان دچار تحول خواهد شد.

در این درس، می‌خواهیم به بچه‌ها آموزش بدهیم که شخصیت‌ها با دلیل کاری را انجام می‌دهند. ممکن است دلیل انجام یک کار برای هر شخصیت متفاوت باشد. فعالیت زیر این مساله را به روشنی آشکار می‌سازد.

از بچه‌هایی که تمایل دارند بخواهید نقش برخی شخصیت‌ها را بازی کنند. شخصیت‌های متفاوتی طراحی کنید و آن‌ها را به بچه‌ها بسپارید. می‌توانید از این شخصیت‌ها استفاده کنید:

- خرگوش دانا و مهربان که همیشه دنبال کمک به بقیه است.
- گرگ پیر و افسرده که حوصله‌ی هیچ کار را ندارد.
- قورباغه‌ی خندان که فقط دنبال مسخره کردن بقیه است.
- زنبور ترسو که از هر چیزی می‌ترسد.

(می‌توانید قبل از کلاس برای شخصیت‌های فوق یک ماسک درست کنید)

کارها و فعالیت‌های زیر را به هرکدام از آن‌ها نسبت بدهید و بپرسید برای چه این کار را انجام داده‌اند. یک سوال را از چند نفر بپرسید و تاکید کنید که جواب‌شان مثل جواب نفر قبلی نباشد. همچنین به آن‌ها یادآوری کنید که در حال جواب دادن به جای کاراکتر فوق هستند.

- چرا در لانه‌ی مورچه‌ها آب ریختی؟
- چرا سنگ در برکه انداختی؟
- چرا درخت سرو را قطع کردی؟
- چرا سه روز از خانه بیرون نیامدی؟
- چرا کتاب داستان نمی‌خوانی؟
- چرا از جغد پیر بدت می‌آید؟

می‌توانید پرسش‌های متفاوتی طرح کنید. این سوال‌ها به دانش آموزان کمک می‌کند بهتر درک کنند که تفاوت شخصیت‌ها، باعث تفاوت در کنش‌ها می‌شود.

تمرین:

۱/ یک کنش را روی تخته بنویسید و از بچه‌ها بخواهید شخصیتی که آن را انجام داده روی کاغذ نقاشی کنند.

«در خانه را باز کرد و یک کادو جلوی در دید. کادو را برداشت و به خانه آورد. وقتی آن را باز کرد و دید خیلی عصبانی شد و آن را از خانه بیرون انداخت.»

۲/ در ادامه‌ی تمرین فوق، چیزی که در کادو بوده نقاشی کنید.

۳/ سپس از بچه‌ها بپرسید که شخصیت‌شان برای چه از دیدن این کادو عصبانی شده است؟